

інтелектуальної чи творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні чи нематеріальні блага.

Література

1. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар [3-тє вид., перероб. і доп.] / З. Ромовська. – К.: Правова єдність. – 2009. – 432 с.
2. Поліщук Л. Форми права власності за законодавством України / Л. Поліщук // Віче. – 2011. – № 14. – С. 13-16.

УДК 347.426.6

Биркович О. І., к.ю.н., доцент,
Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ІЗ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ

Актуальність теми відшкодування шкоди, на думку Заїки Ю. О., обумовлюється тим, що виконання зобов'язань із заподіяння шкоди є важливим засобом охорони економічних засад країни, оскільки надають можливість захистити і відновити в більшості випадків порушене право власності, яке становить основу будь-якого класового суспільства. Водночас стягнення матеріального відшкодування в порядку цивільного судочинства не виключає можливість застосування до заподіювача шкоди заходів дисциплінарного, адміністративного та кримінального покарання, що сприяє отриманню своєрідного морального задоволення особою, якій заподіяна шкода [3].

Сьогодні, в юридичній науці більшістю вчених-цивілістів реалізація деліктного зобов'язання розглядається як форма відповідальності. Останню можна визначити як обов'язок особи нести передбачені нормами права негативні наслідки за вчинення правопорушення, що проявляються в позбавленні правопорушника майнових прав (благ) на користь потерпілого [1, с. 49]. Але існують також інші точки зору щодо того факту, чи є реалізація деліктного зобов'язання видом відповідальності, чи ні. Аргументами точки зору про те, що деліктне зобов'язання взагалі не є видом відповідальності, є посилання на ст. 11 ЦК, яка розглядає заподіяння шкоди не як передумову відповідальності, а як підставу виникнення цивільних прав та обов'язків (зобов'язання), що дозволяє визнати її регулятивною (правоустановчою) нормою.

Ідея відповідальності не лише за заподіяну шкоду, а навіть за створення небезпеки завдання такої шкоди була реалізована ще в римському приватному праві. Так, за преторським едиктом (*edictum de positum*) встановлювалася відповідальність за просте створення небезпеки для перехожих: якщо на даху чи на карнизі, що виступав над місцем, де

звичайно ходять люди, вивішувався чи встановлювався якийсь предмет, падіння якого могло заподіяти шкоду, то власник будинку сплачував певний штраф. Римські юристи підкреслювали, що претор видав цей едикт з величезною користю для суспільства: «щоб люди ходили по вулицях без страху і небезпеки» (Д.9.3.5.6) [4, с. 324].

Правові наслідки для заподіювача шкоди настають за наявності тих же умов, що й і при звичайній цивільно-правовій відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язання. Водночас ці ж умови набувають значення чинників, породжуючих саме зобов'язання. Те, що останнє, як правило, виникає з протиправних дій і суттю його є відшкодування шкоди, не повинно розглядатися як звичайна відповідальність, бо відшкодування - це не санкція за правопорушення, а спосіб виконання зобов'язання, реалізації обов'язку боржника. Оскільки такий обов'язок поглинає відповідальність за порушення зобов'язання, то інститут відшкодування шкоди заходів відповідальності не знає [1, с. 49]. При вказаному підході термін «відповідальність» можна використовувати лише стосовно невиконання (або неналежного виконання) договірних охоронних зобов'язань.

Таким чином, для виникнення деліктного зобов'язання необхідна наявність делікта - цивільного правопорушення як сукупності певних умов. Говорячи про цю обставину, С. Є. Донцов і В. В. Глянцев зазначають, що особливістю суб'єктивного права на відшкодування шкоди є те, що при цьому недостатньо якої-небудь однієї обставини, а потрібна їх сукупність - так званий «юридичний (фактичний) склад» (або, як іще говорять, склад правопорушення). До нього самостійними елементами входять: завдана шкода (втрата, збитки); протиправність поведінки суб'єкта, який заподіяв шкоду (заподіювач шкоди, правопорушник); вина правопорушника і, насамкінець, наявність об'єктивного причинного зв'язку між поведінкою правопорушника і фактом виникнення шкоди [2, с. 19].

Перераховані підстави визнають загальними, оскільки їх наявність необхідна для всіх випадків відшкодування шкоди, якщо інше не передбачено законом. Якщо закон змінює, обмежує або розширює коло підстав, необхідних для покладення відповідальності за завдану шкоду, то йдеться про спеціальні підстави відповідальності, що характеризують особливості тих чи інших правопорушень.

Разом з тим, на думку Є. О. Харитонova, - сучасне українське законодавство фактично ґрунтується на принципі обмеженої відповідальності держави, передбачаючи відшкодування шкоди тільки у випадку завдання шкоди при здійсненні правосуддя у кримінальних справах. Цивілістичні конструкції відшкодування шкоди, завданої

громадянину незаконними діями органів управління, дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду, не враховують особливий характер публічно-правового делікту та специфіки відповідальності держави, котра повинна настати незалежно від вини того, хто заподіяв шкоду, та створюють перепони для реалізації права громадян, закріпленого в ст. 56 Конституції України. Між тим, сутність відносин між урядовцем, слідчим, прокурором, суддею та державою – публічно-правова, як і між громадянином і державою. Тому відповідальність держави повинна бути заснована на засадах публічного права [5, с. 9].

Отже, можна зробити висновок про потребу вдосконалення інституту відповідальності за завдану шкоду як на науковому рівні так і шляхом прийняття відповідних актів і роз'яснень відповідних судових органів.

Література

1. Смирнов В. Т. Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве: Учеб. пособие / В. Т. Смирнов, А. А. Собчак. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1983. – 152 с.
2. Донцов С. Е. Возмещение вреда по советскому законодательству / С. Е. Донцов, В. В. Глянцев. – М.: Юрид. лит., 1990. – 272 с.
3. Заїка Ю. О. Система деліктів у цивільному праві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Prip/2011_10/Zaika.pdf.
4. Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. – М.: Зерцало. – 1997. – 608 с.
5. Харитонов Є. О. Перше спеціальне дослідження у галузі цивільної деліктології у митній справі / Є. О. Харитонов // Митна справа. – № 3(69). – 2010. – С. 8-10.

УДК 347.74

Биркович Т. І., к.ю.н., доцент,
доктор наук з державного управління,

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

УМОВИ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Для того, щоб твір набув правової охорони, він повинен відповідати визначеному в законодавстві колу ознак, і тільки за їх наявності і відповідності їм він може стати повноцінним об'єктом авторського права. Так, твори як оприлюднені, так і не оприлюднені, виражені у будь-якій об'єктивній формі, незалежно від призначення і обсягу твору, є об'єктами авторського права. Як бачимо, у представленому положенні сформульовані чотири ознаки правової охорони творів, які є об'єктами авторського права: